

کنگاور از نگاه جغرافی نویسان مسلمان (سده سوم تا هشتم)

میثم سلیمانی

چکیده

بعد از شکست ایران به دست مسلمانان، مسئله ای که به وجود آمده بود، شناسایی و شناخت مناطق فتح شده و داشتن تصویری روشن از راهها و آبادیهای آن بود. بدین سبب، دانش جغرافیای تاریخی از حدود قرن سوم هجری شکل گرفت. سیاحان و جغرافی نویسان مسلمان، چه به صورت مشاهده شخصی و چه با پرسش از مسافران نقاط دور و نزدیک جهان اسلام و چه با برداشت از کتب جغرافیای تاریخی نویسان ما قبل خود به شکل های مختلف، موفق شدند دست به جمع آوری اطلاعات مربوط و در نهایت نگارش کتابهایی ارجمند در این خصوص بزنند. کنگاور در کتب قدیم با لفظ «کنگار» یا «کنگور» یا «قصرالصوص» از آن یاد شده است. در بیشتر کتب تاریخی و جغرافیایی بعد از اسلام کنگاور با نام قصرالصوص (قصر دزدان) از آن یاد شده است که علت این نام گذاری در ماجرای حمله مسلمانان به همدان بوده که به گفته بلاذری اسب های مسلمین با اتراق آنها در کنگاور شبانه به سرقت می‌رود. از سده های سوم تا پایان سده هشتم هجری قمری کنگاور شهر مهمی محسوب می‌شود و اغلب جغرافی نویسان از آن نام می‌برند. مهمترین علت توجه جغرافی نویسان به کنگاور وجود معبد آناهیتا، آب و هوای معتدل و وجود چشمه سارها بوده است.

کلید واژه: کنگاور / قصرالصوص / جغرافیای تاریخی / کنگور

مقدمه

شهرستان کنگاور از شهرستان‌های استان کرمانشاه ایران است. مرکز این شهرستان شهر کنگاور است. شهرستان کنگاور از شمال و شرق با استان همدان از جنوب غربی با استان لرستان از شمال غربی با شهرستان سنقر از غرب با صحنه همجوار است. این شهرستان قدیمی در کنار معبد آناهیتا ساخته شده و قدمت آن به دوران اشکانیان می‌رسد. رونق این معبد در سفرنامه‌های راه غربی ابریشم زبازند بوده است. قطعا یکی از دلایلی که توجه سیاحان و جغرافی نگاران به این شهر جذب شده وجود معبد آناهیتا است. شهر کنگاور دارای چشمه‌های آب زیادی است. زبان عمده مردم کنگاور کُردی با گویش های ؛ کرمانشاهی (با لهجه مخصوص) و لکی است، همچنین ایلات ترکاشوند و خزل که در این شهر ساکنند به لکی سخن می‌گویند.

کنگاور پیشینه تاریخی قابل توجهی را دارا هستند، تاریخ فرهنگ و تمدن، آب و هوای معتدل، چشمه‌های آب فراوان و همچنین دشت‌های حاصل خیز، باعث شده است که اغلب جغرافی نویسان که به همدان آمده‌اند از دیدن این شهر کوتاهی نکرده‌اند. از جمله جغرافیا نویسان که سده سوم تا هشتم هجری از این شهر در آثارشان نام برده اند ۱- ابن خردادبه در کتاب مسالک الممالک ۲- ابن فقیه همدانی در کتاب مختصر البلدان ۳- بودلف در سفرنامه ابودلف ۴- ابوالاسحاق اصطخری در کتاب مسالک الممالک ۵- ابن حوقل در کتاب صوره الارض ۶- احسن التقاسیم مقدسی ۷- یاقوت حموی در کتاب معجم البلدان ۸- زکریا قزوینی در کتاب آثارالبلاد و اخبار العباد ۹- شمس الدین دمشقی در کتاب نخبه الدهر فی عجایب البر و البحر ۱۰- حمدالله مستوفی در کتاب نزهة القلوب

کنگاور توسط ایزیدور خاراکسی در قرن اول پس از میلاد با نام کنکوبار (Konkobar- به یونانی : Κογκοβάρι) در استان باستانی اکباتانا از نواحی ماد ذکر شده است. امروزه این شهر بیشتر به خاطر بقایای باستان شناسی بنای ترکیبی به سبک ساسانی و هخامنشی شناخته می‌شود. در طول قرن ۱۹ و آغاز قرن ۲۰، ویرانه های باستانی به عنوان منبعی برای مصالح ساختمانی برای شهر در حال گسترش مورد استفاده قرار گرفتند. نام شهرستان کنگاور، در اصل به معنی آتشیگاه است کنگ به معنی جا و مکان و آور «تاگر» به